

Prusy Wschodnie

Andreas Kossert

Prusy Wschodnie

Historia i mit

przełożyła Barbara Ostrowska



Wydawnictwo Naukowe Scholar
Warszawa 2017

Dane oryginału: *Ostpreußen. Geschichte und Mythos* by Andreas Kossert
© 2005 by Siedler Verlag, a division of Verlagsgruppe Random House GmbH,
München, Germany

Redakcja i korekta: *Ryszarda Witkowska-Krzeska*

Projekt okładki: *Marta Kurczewska*

Opracowanie kartograficzne: *Peter Palm*

Copyright © for the Polish edition by Wydawnictwo Naukowe Scholar,
Warszawa 2009, 2017

ISBN 978-83-7383-899-4

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa
tel./faks 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej, w. 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie drugie
Skład i łamanie: WN Scholar (*Jerzy Łazarski*)
Druk i oprawa: Totem, Inowrocław

Spis treści

Czyje są Prusy Wschodnie?	7
„Niemiecka ziemia” czy „kraj reakcyjnych junkrów”?	7
Polskie, litewskie czy rosyjskie?	11
Gdzie leżą Prusy?	19
„Brus”, Prusowie i początki Prus	19
Ogniem i mieczem?	27
Zakon Niemiecki w Prusach	27
Bitwa 1410 roku	34
Protestanckie księstwo	45
Pruska reformacja i jej znaczenie w Europie	45
Pruscy Litwini i Mazurzy	51
„Sancta Warmia”	59
„Karesujcie Prusaków”	64
Brandenburgia Hohenzollernów i niepokorne Prusy	64
„Anusia z Tharau”. Simon Dach i krąg poetów królewieckich	68
Poddaństwo osobiste, własność ziemska i wojny tatarskie	74
Prowincja czyni króla	80
Koronacja Fryderyka I w Królewcu w 1701 roku	80
Wielka zaraza w latach 1709–1711	86
Pruska tolerancja, obcy przybysze i „repeuplirung”	94
O szkołach i kościołach	99
„Stosowne miejsce” – duchowy legat Prus Wschodnich	101
„Nasz wyrok śmierci”	107
Między upadkiem a nadzieją	107
Czas reform i reakcja	116
Wschodniopruski liberalizm	116
„...tam, gdzie żyją niedźwiedzie i wilki”. W stronę nowoczesności	123
Prowincja w Rzeszy Niemieckiej	133
Prusy Wschodnie rozkwitają	133
Wieloletniczy świat Prus Wschodnich	152

Początek końca Prus: polityka germanizacji	163
„Kulturkampf” na katolickiej Warmii	170
„Jako naród skazani na zagładę”: Kurowie	174
Hindenburg, zbawca Prus Wschodnich	181
Niemiecka prowincja jako teatr działań wojennych	181
Tannenberg.	193
Mit i jego narodowa sakralizacja	200
Plebiscyty i sprawa Kraju Kłajpedzkiego	200
Odcięci od Rzeszy.	215
Polityczna radykalizacja – Prusy Wschodnie: lekcja pogładowa	247
Pod znakiem swastyki.	254
„Strażnicy niemieckiej marchii wschodniej”	254
Germanizacja aż do żalostnego końca	259
Utrata stron rodzinnych i zagłada Żydów	264
„Jesteśmy wyjęci spod prawa!”. Terror i opór	272
Złudny spokój wojennej codzienności.	279
Przemilczane i wypierane ze świadomości: obozy koncentracyjne w Prusach Wschodnich	284
Masakra na wybrzeżu Sambii	288
„Exodus”	295
Dziedzictwo na troje podzielone. Prusy Wschodnie	
w Rosji, Polsce i Litwie	307
Zdobycz wojenna – Królewiec	307
„Bracia Polaków?”	322
„Autochtoni” w Kraju Kłajpedzkim.	335
„Kraina lasów ciemnych”	342
Wschodniopruskie dziedzictwo w Republice Federalnej Niemiec	342
Wschodniopruskie dziedzictwo w NRD	351
Odkrywajmy na nowo	358
Wybrana literatura	366
Indeks miejscowości	374
Indeks osób	388
Źródła ilustracji	398